

Вознюк Андрій Андрійович,
завідувач наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

**ВОЄННИЙ АБО НАДЗВИЧАЙНИЙ СТАН
ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВПЛИВАЄ НА КВАЛІФІКАЦІЮ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ АБО ПРИЗНАЧЕННЯ
ПОКАРАННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

З огляду на сучасні виклики та загрози, обумовлені війною проти нашої держави, до Кримінального кодексу України (далі – КК) внесено низку змін і доповнень, які за задумом парламентарів, повинні удосконалити кримінальне законодавство. Чи вдалося це законодавцю – питання дискусійне. Нові зміни породили й чимало проблем, які доведеться розв’язувати на практиці.

Серед нових змін до закону про кримінальну відповідальність – визнання вчинення кримінального правопорушення в умовах або під час воєнного чи надзвичайного стану обставинами, що впливають на кваліфікацію окремих кримінальних правопорушень, зокрема проти основ національної безпеки (ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 113, ст. 114-2 КК), власності (ч. 4 ст. 185–187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 191 КК), у сфері господарської діяльності (ч. 3 ст. 201-2 КК), у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електрозв’язку (ч. 5 ст. 361 КК). Існують також законодавчі ініціативи щодо доповнення цими обставинами інших складів кримінальних правопорушень. Наприклад, законопроектом № 7212 від 25.03.2022 пропонувалося доповнити ч. 2 ст. 245 КК (Знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу) такою обставиною як вчинення цього злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану чи особливого періоду [1].

Вивчення положень КК дає підстави висловити певні застереження щодо цих обставин.

І. Обмежений і фрагментарний перелік кримінальних правопорушень, до складів яких включено кваліфікуючі чи особливо кваліфікуючі ознаки, пов’язані з воєнним або надзвичайним станом.

Незрозуміло яким критерієм керувався законодавець, визнаючи цю обставиною такою, що впливає на кваліфікацію.

Чому ця обставина передбачена лише у двох злочинах проти основ національної безпеки (ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 113 КК)? Чому вона не впливає на кваліфікацію, наприклад, фінансування дій, вчинених з

метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК), шпигунства (ст. 114 КК), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1 КК)?

Чому ця обставина передбачена лише у п'яти злочинах проти власності (ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 191 КК)? Чому вона не впливає на кваліфікацію, наприклад, шахрайства (ст. 190 КК), а також викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем (ст. 262 КК), незаконного заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК), інших кримінальних правопорушень? На це слушно звертає увагу Р. О. Мовчан стверджуючи, що перелік діянь, відповідальність за які має посилюватися у разі їхнього вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану, має бути доповнений за рахунок посягань, передбачених статтями 190, 262 та 289 КК [2, с. 285].

Безумовно мають рацію О. О. Кравчук та Д. Г. Михайленко в тому, що кримінальні правопорушення, передбачені ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК, – це основні майнові злочини, які завжди становили значну частину всієї кримінальної статистики в Україні [3]. Однак суспільно небезпечне діяння, передбачене ст. 190 КК, також належить до основних майнових злочинів. Очевидно це свідчить про законодавчі помилки.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України пропонує звернути увагу на вибірковий підхід щодо складу злочину, кваліфікуючою ознакою якого пропонується визнати «вчинення в умовах воєнного або надзвичайного стану чи особливого періоду», адже у проєкті йдеться лише про один окремий різновид кримінального правопорушення проти довкілля – ч. 2 ст. 245 КК (у редакції проєкту) [4].

Викладене вище дає підстави стверджувати про необхідність застосування науково-обґрунтованого підходу щодо включення досліджуваних обставин в окремі склади кримінальних правопорушень. Вибірковий підхід тут недопустимий.

II. Різні варіанти комбінацій воєнного та надзвичайного стану з іншими обставинами, що обтяжують покарання чи впливають на кваліфікації кримінального правопорушення.

Воєнний або надзвичайний стан, а також пов'язані з ними інші обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення, в законі про кримінальну відповідальність **викладено по-різному:**

1) «в умовах воєнного стану» (ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 435 КК);

2) «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК);

3) «в умовах воєнного або надзвичайного стану» (ст. 114-2, ч. 4 ст. 185, ч. 4 ст. 186, ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 189, ч. 4 ст. 191 КК);

4) «під час надзвичайного або воєнного стану» (ч. 3 ст. 201-2 КК);

5) «під час дії воєнного стану» (ч. 5 ст. 361 КК);

6) «в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» (ч. 4 ст. 402, ч. 3 ст. 403, ч. 4 ст. 404, ч. 4 ст. 405, ч. 5 ст. 407, ч. 4 ст. 408, ч. 4 ст. 409, ч. 4 ст. 410, ч. 4 ст. 411, ч. 3 ст. 413, ч. 3 ст. 418, ч. 3 ст. 419, ч. 3 ст. 420, ч. 3 ст. 421, ч. 4 ст. 425, ч. 4 ст. 426, ч. 5 ст. 426-1, ч. 3 ст. 428 КК).

Схожа обставина, що обтяжує покарання, – «вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій» (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК).

У кримінальному законодавстві вжито також конструкції «в районі воєнних дій» (ст. 433, 435 КК), «в умовах особливого періоду, крім воєнного стану» (ч. 3 ст. 403 КК).

Законопроектом № 7212 від 25.03.2022 запропоновано обставину, що обтяжує покарання, передбачену п. 11 ч. 1 ст. 67 КК, викласти в такій редакції: «вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану чи особливого періоду, інших надзвичайних подій», а також доповнити ч. 2 ст. 245 КК такою кваліфікуючою ознакою як вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану чи особливого періоду [1].

Відтак, незброєним оком зрозуміло, що конструкції, які використовують для позначення воєнного чи надзвичайного стану, а також пов'язаних з ними обставин, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення чи призначення покарання, треба уніфікувати з урахуванням насамперед того, що у КК зазначені обставини існують у двох формах: 1) як обставини, що обтяжують покарання; 2) як обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення.

У цих конструкціях ідеться про різні обставини:

- 1) воєнний стан;
- 2) надзвичайний стан;
- 3) період збройного конфлікту;
- 4) бойову обстановку;
- 5) іншу надзвичайну подію;
- 6) особливий період.

У законодавстві України існує дві дефініції терміну «воєнний стан». Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. *воєнний стан* – це особливий

правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5]. Схожа дефініція міститься в ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. [6], однак у ній серед суб'єктів, яким надаються відповідні повноваження, відсутні військові адміністрації, а також такі складові мети, для досягнення якої надаються ці повноваження, як відсічі, збройної агресії та усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

З огляду на те, що воєнний стан вводиться у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, найбільш близькими до цього стану є збройний конфлікт та бойова обстановка.

Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. **збройний конфлікт** – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт) [7]. Збройний конфлікт передбачає процес вирішення суперечок, як правило, на території інших держав, із застосуванням зброї і може мати міжнародний (без участі України) чи не міжнародний (внутрішній у межах іншої країни, міжетнічний, міжконфесійний тощо) характер (М. І. Хавронюк) [8, с. 1354]. У контексті ст. 111 КК О. М. Грудзур та В. І. Шакур пропонують збройний конфлікт розуміти саме як збройний конфлікт міжнародного характеру, який у юридичній науці визначається як зіткнення між збройними силами держав у супереч міжнародно-правовій забороні війни як засобу вирішення спорів. Такі конфлікти звичайно характеризуються інтенсивністю ведення бойових дій, їх територіальною обмеженістю та відносною нетривалістю у часі. Відмінність збройного конфлікту та воєнного стану з правової точки зору полягає також у тому, що збройний конфлікт фактично може мати місце ще до оголошення воєнного стану [9, с. 282].

Під **бойовою обстановкою** в розділі XIX КК слід розуміти обстановку наступального, оборонного чи іншого загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного, морського тощо бою, тобто безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником. Обстановка бою, в якому бере участь військове з'єднання, частина (корабель) або підрозділ, розпочинається і закінчується з наказу про вступ у бій (припинення бою) або з фактичного початку (завершення) бою (примітка до ст. 402 КК).

Наявність бойової обстановки може підтверджувати факт збройного конфлікту. Збройний конфлікт чи бойова обстановка можуть бути передумовами введення воєнного стану.

М. І. Хавронюк слушно зауважує, що поняття «збройний конфлікт» має самостійне правове значення для кваліфікації, якщо такий конфлікт відбувається поза межами воєнного стану – у разі фактичного початку воєнних дій, але ще до оголошення воєнного стану, або взагалі у мирний час. У контексті ст. 111 КК це поняття є синонімом поняття «бойова обстановка» в частині безпосереднього застосування військової зброї і техніки стосовно військового супротивника або військовим супротивником (див. ст. 402). Водночас збройний конфлікт може бути проявом гібридної війни – війни, основним інструментом якої є створення державою-агресором в іншій державі внутрішніх конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей [10, с. 332].

Відтак, термін «воєнний стан», з одного боку, та терміни «бойова обстановка» і «збройний конфлікт» - з іншого, мають спільні риси, оскільки воєнний стан може вводиться за наявності збройного конфлікту чи бойової обстановки. Водночас вони мають і самостійне кримінально-правове значення, тому що не завжди за наявності бойової обстановки чи збройного конфлікту вводиться воєнний стан.

Обставини, що позначаються термінами «збройний конфлікт» та «бойова обстановка» слушно застосовуються лише в конструкціях окремих складів кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки та проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення).

У законодавстві України існує дві дефініції терміну «особливий період». Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. **особливий період** – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях

та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [6]. Більш детальне визначення цієї категорії міститься у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 р., де зазначено, що **особливий період** – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [11]. П. Ясиновський слушно звертає увагу на різний законодавчий підхід до опису особливого періоду в різних законодавчих актах [12]. В обох визначення йдеться про початок цього періоду, який може наставати або з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової), або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації, або з моменту введення воєнного стану в Україні чи в окремих її місцевостях. Водночас особливо важливо звернути увагу на те, що особливий період охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій. Воєнний час настає з моменту оголошення стану війни чи фактичного початку воєнних дій, а закінчується – у день і час припинення стану війни. (ч. 3 ст. 4 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р.) [6]. Цікаво, що особливий період може наставати з моменту введення воєнного стану, однак охоплює не воєнний стан, а воєнний час, що, очевидно, не є тотожним. Однак абсолютно логічно, що у воєнний час вводиться воєнний стан.

Варто звернути увагу на співвідношення термінів «особливий період» та «воєнний стан». А. Онисько вважає, що воєнний стан є видом особливого періоду. Він також дійшов висновку, що поняття «особливий період» та «воєнний стан» тотожні. Між ними існують відношення підпорядкування, тобто відношення між родовим поняттям («особливий період») та поняттям, що виражає один з видів цього роду («воєнний стан») [13, с. 187–188]. Натомість І. А. Вартилицька та О. М. Шармар стверджують, що «особливий період» за змістом ширше ніж поняття «воєнний стан» [14, с. 200]. Л. М. Демидова звертає увагу на те, що особливий період за часом може не збігатися з періодом

воєнного стану чи збройного конфлікту або взагалі не бути пов'язаним з останніми [15, с. 87].

Очевидно, що мають рацію вчені, які не ототожнюють ці терміни, адже вони хоча і взаємопов'язані, однак відмінні за змістом. Безумовно термін «особливий період» охоплює воєнний стан, однак не навпаки. Воєнний стан є одночасно і особливим періодом.

Відтак, виникає питання чи доцільно включати до конструкції обставини, що обтяжує покарання чи впливає на кваліфікації кримінального правопорушення, термін «особливий період», адже як зазначено вище особливий період охоплює і період мобілізації, і воєнний стан, і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій? Якщо доцільно, то очевидно вживання конструкції, що пропонується законопроектом № 7212 від 25.03.2022, – «вчинення злочину в умовах воєнного або надзвичайного стану чи особливого періоду, інших надзвичайних подій» (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК) в частині одночасного вживання термінів «воєнний стан» та «особливий період» є недоцільним.

Не випадково у проекті КК ознаками складу злочину, що підвищують тяжкість умисного злочину на один ступінь, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, визнано – «*вчинення злочину в особливий період або під час надзвичайного стану*» [16].

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1 Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р.) [17].

У п. 11 ч. 1 ст. 67 КК йдеться також про *інші надзвичайні події* під якими розуміють такі з них, які здатні зумовити введення надзвичайного стану, але характеризуються рівнем, нижчим за загальнодержавний (регіональний або місцевий) (йдеться, наприклад,

про велику пожежу, аварію на підприємстві, стихійне лихо) (О. О. Дудоров, Є. О. Письменський) [8, с. 192]; пожежу, повінь, землетрус, велику аварію, масштабний терористичний акт, якщо при цьому у відповідній місцевості не був введений надзвичайний стан або злочин було вчинено до такого введення (С. Д. Шапченко) [18, с. 140]; події, що мають, як правило, менш масштабний і глобальний характер, ніж воєнний чи надзвичайний стан (наприклад, пожежа в окремому багатоквартирному будинку, велика аварія чи страйк на підприємстві тощо) (В. І. Тютюгін) [19, с. 263]; стихійні лиха (повінь, землетрус, ураган тощо), великі техногенні аварії, масштабний терористичний акт тощо, які не досягли загальнодержавного рівня (В. А. Клименко, Н. В. Шепелева) [20, с. 308]; інфекційні захворювання та загибель тварин (епізотії), інфекційні захворювання рослин (епіфітотії) на великих територіях, неврожай сільськогосподарських культур на значній кількості угідь, що може привести до голоду тощо (І. А. Вартилицька) [9, с. 173]; стихійні лиха, наприклад землетрус, повінь, пожежі тощо (І. К. Туркевич, А. А. Стрижевська) [21, с. 178].

Аналіз зазначених положень дає підстави стверджувати, що під іншою надзвичайною подією розуміють ніщо інше як **надзвичайну ситуацію** – обстановку на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності (п. 24 ч. 1 ст. 3 Кодексу цивільного захисту України) [22].

З огляду на це в п. 11 ч. 1 ст. 67 КК термін «інша надзвичайна подія» варто замінити на «надзвичайна ситуація».

Водночас слід взяти до уваги той факт, що надзвичайний стан пов'язаний виключно з надзвичайною ситуацією. Суттєва відмінність цих термінів в тому, що часові межі надзвичайного стану та надзвичайної ситуації не співпадати. Надзвичайний стан може тривати і після того як трапилася чи припинилася надзвичайна ситуація.

Вивчення досліджуваних обставин, що обтяжують покарання чи впливають на кваліфікацію кримінальних правопорушень, дає підстави встановити між ними певні взаємозв'язки.

1. Термін «збройний конфлікт» та «бойова обстановка» визнаються синонімами.

2. Період збройного конфлікту може відбуватися як в межах воєнного стану, так і поза ним.

3. Збройний конфлікт передуює воєнному стану.

4. Надзвичайна ситуація передуює надзвичайному стану.

Відтак ці терміни мають як спільні, так і відмінні риси, а тому зберігають своє окреме кримінально-правове значення. Наприклад, період збройного конфлікту має самостійне кримінально-правове значення до введення воєнного стану, а надзвичайна ситуація – до введення надзвичайного стану.

III. Різні конструкції для позначення цих обставин – «під час», «в умовах», «з використанням умов».

В конструкціях досліджуваних обставин використовуються словосполучення «під час», «в умовах», «з використанням умов», які, як видається, мають неоднакове значення. Така ситуація, як видається, певною мірою є свідченням законодавчої помилки. Двох конструкцій цілком достатньо для диференційованого підходу до врахування досліджуваних обставин, що обтяжують покарання чи впливають на кваліфікацію кримінальних правопорушень.

В. О. Навроцький аналізуючи доповнення переліку кваліфікуючих ознак крадіжки, грабежу, розбою, вимагання такою як вчинення відповідних діянь «в умовах воєнного або надзвичайного стану» та порівнюючи її зі схожими обставинами, які обтяжують покарання – «з використанням умов воєнного стану...» слушно зауважує: «Навіщо заставляти розгадувати загадку чи «в умовах» і «з використанням умов» – це одне й те ж саме чи таки ні? Активізація «шаленого принтера» часто веде не до вирішення проблем, а до породження нових» [23, с. 40]. Мають рацію і О. О. Кравчук й Д. Г. Михайленко в тому, що судовій практиці належатиме визначити, чи є ідентичними поняття «з використанням умов воєнного стану» та «в умовах воєнного стану». При цьому буде визначено, чи будь-яке вчинення злочину в період дії режиму воєнного стану буде утворювати кваліфікуючу ознаку конкретного злочину чи обтяжуючу обставину за ст. 67 КК [24].

Воєнний або надзвичайний стан та пов'язані з ними обставини, що впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення та призначення покарання, у КК слід застосовувати диференційовано, з урахуванням змісту термінів «під час» та «з використанням умов».

З урахуванням зазначеного п. 11 ч. 1 ст. 67 КК слід викласти в такій редакції:

«Вчинення кримінального правопорушення в особливий період, під час надзвичайного стану або надзвичайної ситуації».

Ці обставини нададуть можливість призначити більш сувору міру покарання за наявності зазначених ситуацій. Тобто такою, що обтяжує покарання обставиною, буде визнаватися вчинення будь-якого кримінального правопорушення в період, коли триватиме особливий період, надзвичайний стан або надзвичайна ситуація.

Звісно такі обставини не завжди впливатимуть на міру призначеного покарання, оскільки суд, відповідно до ч. 2 ст. 67 КК, має право, залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення, не визнати ці обставини такими, що обтяжують покарання, навівши мотиви свого рішення у вирок.

Натомість більш небезпечними є обставини, які пов'язані не з часом їх наявності, а саме з використанням їх умов – *«Вчинення кримінального правопорушення з використанням умов особливого періоду, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану»*, оскільки особа вчиняє відповідне кримінальне правопорушення не просто під час таких обставин, а за наявності фактів їх використання для вчинення кримінально-протиправних діянь. Тому і їх вплив на посилення міри призначеного покарання має бути більшим.

Відповідного посилення можна досягти в один із таких способів:

1. Можна запропонувати спеціальне правило призначення покарання за наявності таких обставин, як вчинення кримінального правопорушення з використанням умов особливого періоду, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану.

Для цього ст. 67 КК слід доповнити наступним положенням:

«1-1. Під час призначення покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються *вчинення кримінального правопорушення з використанням умов особливого періоду, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану*. У такому випадку строк або розмір покарання не може бути меншим двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу».

2. Інший варіант передбачає доповнення окремих складів кримінальних правопорушень відповідною кваліфікуючою чи особливо кваліфікуючою ознакою.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини в умовах воєнного або надзвичайного стану: проєкт Закону України від 25 берез. 2022 р. № 7212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Мовчан Р. О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 1. С. 281–285.

3. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Юридична практика*. 12 берез. 2022 р. URL: <https://pravo.ua/voie№yi-sta№i-ak-obstavy№a-iaka-vplyvaie-№a-kvalifikatsiiu-zlochy№u-ta-pryz№ache№№ia-pokara№№ia/>.

4. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини в умовах воєнного або надзвичайного стану» від 25 берез. 2022 р. № 7212. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

6. Про оборону України : Закон України від 6 груд. 1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

7. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та доповн. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.

9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, О. О. Дудоров та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та доповн. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.

11. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21 жовт. 1993 р. № 3543-XII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.

12. Ясинівський П. Особливий період (ст. 114–1 КК України). *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 141–144.

13. Ониськів А. Бойова обстановка як кваліфікуюча ознака військових злочинів. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 3. С. 185–195.

14. Вартилицька І. А., Шармар О. М. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених в умовах воєнного стану та особливого періоду. *Вісник Асоціації кримінального права України*.

2021. № 1(15). С. 191–206. doi: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.15.233611>.

15. Демидова Л. М. Кримінально-правова оцінка умов воєнного стану та періоду збройного конфлікту при кваліфікації державної зради. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 28. С. 79–88.

16. Контрольний текст проекту нового Кримінального кодексу України (станом на 18 травня 2022 року). URL: <https://newcrimcode.org.ua/upload/media/2022/05/19/kontrolnyj-proekt-kk-18-05-2022.pdf>.

17. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 берез. 2000 р. № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.

18. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С. С. Яценко. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ : А.С.К., 2002. 968 с.

19. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013. Т. 1 : Загальна частина. 376 с.

20. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Климентя. 5-те вид., переробл. та доповн. Київ : Атіка, 2009. 408 с.

21. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 2-ге вид., переробл. та доповн. Київ : Дакор, 2008. 1428 с.

22. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

23. Навроцький В. Виклики, що постали перед українським кримінальним правом з початком українсько-російської війни. *Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (електронне видання) (20 квіт. 2022 р.) / упоряд. Є. Письменський. Київ – Львів – Дніпро, 2022. С. 36–41.

24. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання. *Юридична практика*. 12.03.2022. URL: <https://pravo.ua/voienno-stan-iaak-obstavy-iaak-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochyu-ta-pryznachennia-pokara>.